

Masterthesis

“Weet je wat ze laatst zei?” De relatie tussen sociale intelligentie, Machiavellianisme,
leiderschap, geslacht en relationele agressie

Naam: Bas van Nierop

Studentnummer: 4257685

Faculteit: Algemene Sociale Wetenschappen

Studie: Master Jeugdstudies

Begeleider: dr. Margot Peeters

Datum: 17-06-2015

Aantal woorden: (exclusief referenties)

Samenvatting

Inleiding: Deze studie onderzoekt de relatie tussen sociale intelligentie en relationele agressie. Hierbij wordt tevens gekeken naar de rol van Machiavellianisme en leiderschap. Tot slot wordt geslacht als moderator meegenomen in de bovenstaande drie relaties. Verwacht werd dat sociaal intelligentere jongeren meer relationele agressie zouden vertonen. Tevens werd verwacht dat jongeren die hoog scoren op Machiavellianisme en leiderschap als mede meisjes, meer relationele agressie zouden vertonen. **Methode:** De steekproef bestond uit 806 adolescenten (353 jongens, 453 meisjes; *M leeftijd* = 13.37 jaar). Leiderschap en relationele agressie zijn gemeten aan de hand van peer nominaties. Machiavellianisme en sociale intelligentie met zelfrapportage vragenlijsten. **Resultaten:** Regressieanalyses toonden een positief significante relatie tussen de voorspellers sociale intelligentie, leiderschap en geslacht. Door middel van interactieanalyses werd gevonden dat de relatie tussen leiderschap en relationele agressie sterker was voor meisjes. **Discussie:** De huidige studie laat zien dat relationeel agressieve gedragingen met name worden geuit door sociaal intelligente jongeren, waarbij in het bijzonder jongeren die door klasgenoten worden aangewezen als leiders en met name meisjes die worden aanwezen als leiders van de klas, relationeel agressieve pesters zijn.

Sleutelwoorden: Relationele agressie, sociale intelligentie, leiderschap, Machiavellianisme

Introductie

Pesten is een wereldwijd probleem dat het leven van duizenden kinderen en jongeren beïnvloedt (Hawker & Boulton, 2000). Lange tijd heeft onderzoek naar pesten zich gericht op openbaar en confronterend pesten zoals fysieke en verbale agressie in de vorm van mishandeling, bedreigingen en beledigingen (Zimmer-Gembeck, Pronk, Goodwin, Mastro, & Crick, 2013). In tegenstelling tot openlijke agressie, is verborgen agressie veel minder zichtbaar. Relationele agressie betreft het vertellen van roddels en leugens en het sociaal uitsluiten van leeftijdsgenoten die worden gezien als subtiele pesterijen en wordt gedefinieerd als verborgen of relationele agressie (Björkqvist, Lagerspetz, & Kaukiainen, 1992; Salmivalli, Kaukiainen, & Lagerspetz, 2000). De meerderheid van de studies vinden dat meisjes vaker relationele agressie als pestvorm gebruiken dan jongens (Coyne, Archer, & Eslea, 2006). Deze subtiele vorm van agressie behoeft mogelijk een hoge mate van sociale intelligentie (Sutton & Keogh, 2000). Sociale intelligentie behelst het vermogen van een persoon om zich aan te passen aan het temperament, de behoeftes en motivaties van anderen (Sternberg, 1985). Waar een hoge sociale intelligentie vaak als positief wordt gezien, is de mogelijke keerzijde dat sociale intelligentie ook vereist is voor het manipuleren van anderen. Dit manipulatieve gedrag wordt ook wel Machiavellianisme genoemd en is indicatief voor een predispositie in de persoonlijke attitude om anderen te zien als manipuleerbaar in interpersoonlijke situaties (Sutton & Keogh, 2000). Daarnaast hebben sommige pesters de vaardigheid om hun peers te beïnvloeden met zowel prosociaal als dwingend gedrag en worden zij vaak gezien als leiders (Puckett, Aikins, & Cillessen, 2008). Deze vaardigheden gebruiken ze zowel in positieve, prosociale situaties als in pestgedrag (Olthof, Goossens, Vermande, Aleva, & Van der Meulen, 2011; Perren & Alsaker, 2006). Het doel van deze studie is het in kaart brengen van de relatie tussen sociale intelligentie, leiderschap, Machiavellianisme en relationele agressie en kijken naar de rol van de moderator geslacht in deze drie relaties.

Relationele agressie

Relationele agressie wordt gedefinieerd als een subtiele vorm van pesten zoals roddelen, sociaal buitensluiten en strategische vriendschapsmanipulaties (Raskauskas & Stoltz, 2004). In een studie van Crozier en Skliopidou (2002) rapporteerde 60% van de geïnterviewde pestslachtoffers dat relationele agressie schadelijk was en dat zij negatieve lange termijn gevolgen hebben ervaren, welke van invloed zijn op hun persoonlijkheid. Tevens lopen jongeren die slachtoffer zijn van relationele agressie een hoger risico op het ontwikkelen van een depressie, suïcidale gedachten en voortijdig schoolverlaten (Cook,

Williams, Guerra, Kim, & Sadek, 2010). Onderzoek naar omgevingsfactoren en relationele agressie wijst uit dat de beoordeelde schoolveiligheid, een belangrijke rol speelt. Jongeren die de schoolveiligheid lager beoordelen ervaren meer relationele agressie (Elsaesser, Gorman-Smith, & Henry, 2013). Er wordt gesuggereerd dat het doel van relationele agressie het verkrijgen van sociale status of macht is (Runions, 2008).

Sociale intelligentie en de relatie met relationele agressie

Sociale intelligentie kent verschillende definities. Sternberg (1985) stelt dat sociale intelligentie het vermogen is waarin een persoon zich kan aanpassen aan het temperament, de behoeftes en motivaties van anderen. Cantor en Kihlstrom (1989) beschrijven sociale intelligentie als het begrijpen van de ik-persoon, het begrijpen van anderen en de sociale situatie. In tegenstelling tot fysieke agressie is voor relationele agressie een hoge mate van sociale intelligentie nodig (Kaukiainen et al., 1999). Onder 12-jarige scholieren werd een positief significante relatie tussen sociale intelligentie en relationele agressie gevonden (Kaukiainen, Björkqvist, Österman, & Lagerspetz, 1996). Ook lijkt de mate van relationele agressie toe te nemen wanneer de leeftijd toeneemt. Deze toename, die samenloopt met de ontwikkeling van cognitieve vaardigheden van jongeren, wijst op een mogelijke samenhang tussen leeftijd en sociale intelligentie (Garandau & Cillessen, 2006). Het is van belang te weten dat niet alle sociale intelligente jongeren relationele agressie vertonen. Sociale intelligentie kan nodig zijn voor het toepassen van relationele agressie, maar het is waarschijnlijk dat dit enkel tot uiting komt in combinatie met bepaalde persoonlijke kenmerken, zoals een gebrek aan empathie en een sterke drang de ander te moeten domineren (Garandau & Cillessen, 2006).

Machiavellianisme

Een van de persoonskenmerken die mogelijk een rol speelt bij het gebruiken van relationele agressie is Machiavellianisme. Machiavellianisme wordt gekenmerkt door manipulatief gedrag, morele onverschilligheid en een gebrek aan bezorgdheid over het welzijn van een ander (Sutton, 2001). De term is afgeleid van de Italiaanse politicoloog Niccolo Machiavelli (1469-1527) en is door psychologen gebruikt om personen te beschrijven die de neiging vertonen anderen te bedriegen en uit te buiten op een emotioneel manipulatieve wijze (Christie & Geis, 1970). Recentelijk wordt Machiavellianisme door onderzoekers gebruikt in studies naar pesten om dit pestgedrag beter te kunnen verklaren. Zo blijkt dat pesters hoger scoren op Machiavellianisme dan hun niet pestende leeftijdsgenoten (Sutton & Keogh, 2000). Ondanks hun agressiviteit worden deze pesters met hoge scores op

Machiavellianisme door leeftijdsgenoten gezien als populair en sociaalvaardig (Hawley, 2003; Peeters, Cillessen, & Scholte, 2010). Daarmee lijken Machiavellinistische pesters de vaardigheid te bezitten om anderen dusdanig te manipuleren en daarmee te profiteren van relationele agressie zonder de negatieve consequenties te hoeven dragen, zoals sociale uitsluiting (Wei & Chen, 2012).

Leiderschap

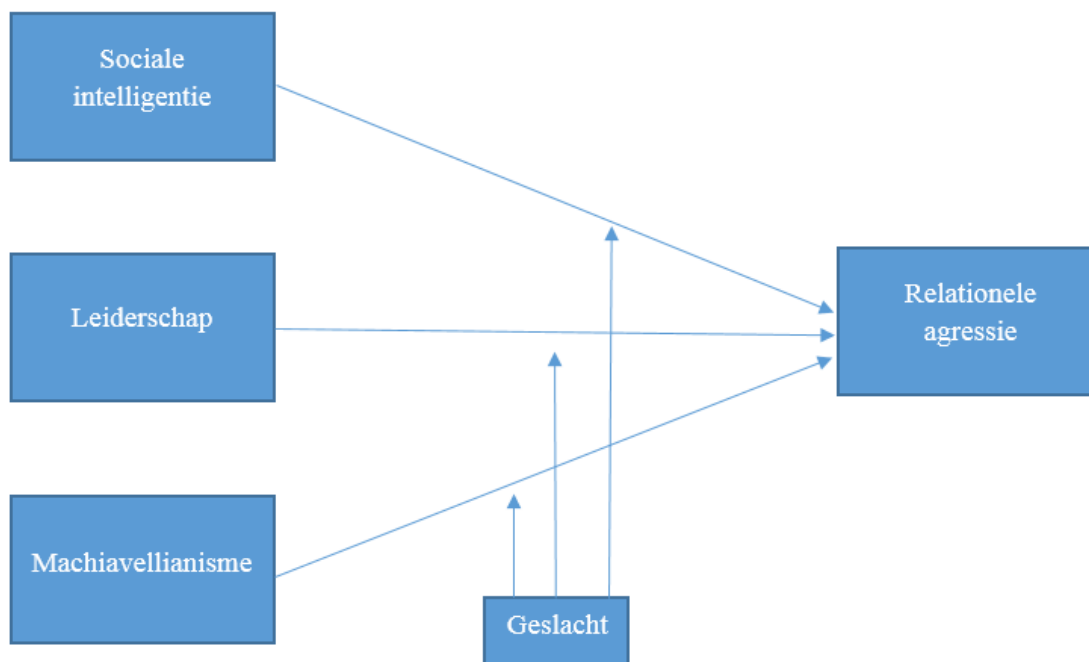
Relationele agressie is een vorm van pesten. En deze pesters worden door hun leeftijdsgenoten vaak aangewezen als leiders (Boulton & Smith, 1994). Daarnaast vonden Perren en Alsakker (2006) dat pesters meer leiderschapskwaliteiten bezitten. Door te dienen als goede leiders, bijvoorbeeld door het laten zien van coöperatief gedrag en sociaal om te gaan met leeftijdsgenoten, kunnen relationeel agressieve leiders effectief hun agressie gebruiken om de leidersrol te bewaken (Puckett et al., 2008). Tevens lijkt het erop dat er onderscheid gemaakt kan worden tussen pesters met psychische problematiek die sociaal worden afgewezen en een groep pesters met leiderschapskwaliteiten en een hoge mate van populariteit bij peers (Vaillancourt, Hymel, & McDougall, 2003). Daarmee kan gezegd worden dat leiderschap een rol speelt in de mate van relationele agressie. Leiders met zowel sociale intelligentie als Machiavellianistische eigenschappen zullen relationele agressie toepassen en dat dusdanige wijze doen zodat zij de leidersrol behouden.

Geslacht

Er is geen consensus in de literatuur over genderverschillen met betrekking tot de prevalentie van relationele agressie. De meerderheid van de studies vindt dat relationele agressie vaker voorkomt bij meisjes. Verklaringen die worden gegeven zijn dat meisjes mogelijk meer waarde hechten aan relaties en vriendschappen en daardoor sneller het gevoel hebben dat er sprake is van relationele agressie. (Puttalaz, Grimes, Foster, Kupersmidt, Coie, & Dearing, 2007; Xie, Farmer, & Cairns, 2003). Het kan zijn dat relationele agressie juist een goede strategie is om schade aan te richten, omdat meiden meer waarde hechten aan vriendschappen en relaties. Echter zijn er ook studies die geen genderverschillen vinden (Ostrov & Godleski, 2013). Daarnaast wordt in longitudinaal onderzoek gevonden dat er wel een genderverschil is op jongere leeftijd (13 jaar), waar meisjes meer relationele agressie laten zien dan jongens. Dit verschil is op 15 jarige leeftijd niet meer zichtbaar (Pucket et al., 2008). Tot slot laat cross-sectioneel onderzoek zien dat geen genderverschil is in de prevalentie van relationele agressie maar wel dat meisjes relationele agressie als meer schadelijk ervaren (Coyne, et al., 2006)

Huidige studie

De huidige studie kijkt als eerste naar de relatie tussen sociale intelligentie en relationele agressie. Ook wordt er gekeken naar het predictieve effect van Machiavellianisme en leiderschap op de mate van relationele agressie. Omdat geslacht een belangrijke rol kan spelen in alle relaties nemen we geslacht mee als mogelijke moderator, zie figuur 1. Verwacht wordt dat een hogere sociale intelligentie nodig is om meer relationele agressie te gebruiken. Tevens wordt verwacht dat (1) jongeren met meer peer nominaties op leiderschap meer peer nominaties op relationele agressie ontvangen, (2) dat jongeren met een hogere score op Machiavellianisme meer peer nominaties op relationele agressie ontvangen, (3) dat meisjes meer peer nominaties ontvangen op relationele agressie, (4) dat meisjes met een hogere sociale intelligentie meer peer nominaties ontvangen op relationele agressie, (5) dat meisjes met een hogere score op Machiavellianisme meer peer nominaties ontvangen op relationele agressie en (6) dat meisjes met meer peer nominaties op leiderschap meer peer nominaties ontvangen op relationele agressie.

Figuur 1. Onderzoeksmodel

Methode

Participanten zijn 806 adolescenten (353 jongens, 453 meisjes; M leeftijd = 13.37 jaar, $SD = .57$) van twee middelbare scholen in Nederland. De etnische samenstelling van de

steekproef is 92.9% Nederlands, 1% Marokkaans, 4% Turks en 3.5% was van overige etnische afkomst. Deze leeftijdsgroep is gekozen vanwege de relatief hoge prevalentie van pesten (Nansel, Overpeck, Pilla, Ruan, Simons-Morten, & Scheidt, 2001). Passieve ouderlijke toestemming werd verkregen middels een brief. Ouders zijn geïnformeerd over het doel van de studie en de vrijwillige aard van deelname. Ouders konden reageren op deze brief wanneer zij het niet eens waren met de deelname van hun kind aan deze studie. De leerlingen hebben een vragenlijst ingevuld in hun klaslokaal, onder begeleiding van een onderzoeker die uitleg gaf over de procedure, geheimhouding en discreetheid waarmee met de antwoorden wordt omgegaan.

Relationele agressie

Relationele agressie werd aan de hand van peernominaties gemeten met een standaard sociometrisch instrument. De referentiegroep was de klas, dat wil zeggen dat leerlingen alleen leerlingen uit hun eigen klas konden kiezen. Bij elke vraag konden leerlingen een onbepaald aantal klasgenoten nomineren. Zelf-nominaties waren niet toegestaan. Het construct relationele agressie werd gemeten met twee vragen (z.n., Klasgenoten die roddelen of vervelende dingen over andere vertellen). Voor elke leerling werd het aantal nominaties geteld. Deze scores werden gestandaardiseerd per klas (z-scores) om te controleren voor verschillen in klassengrootte.

Sociale intelligentie

Sociale intelligentie werd gemeten met een vertaling van de Tromsø Social Intelligence Scale (Silvera, Martinus, & Dahl, 2001). De Nederlandse vertaling werd succesvol gebruikt in een recente studie van Meijs, Cillessen, Scholte, Segers, en Spijkerman (2010). De schaal bestaat uit 21 items (z.n., “Ik begrijp de gevoelens van anderen”), die worden gescoord op een 7-puntschaal (1 = Helemaal niet ; 7 = Helemaal wel). De interne betrouwbaarheid was $\alpha = .78$.

Machiavellianisme

Machiavellianisme werd gemeten met een Nederlandse vertaling van de Kiddie Mach. De Kiddie Mach werd oorspronkelijk ontworpen door Christie en Geis (1970) om de mate van Machiavellianisme vast te stellen bij kinderen en adolescenten. De items van deze schaal meten Machiavelliaanse overtuigingen (z.n., “Als je andere mensen compleet vertrouwt vraag je om problemen”) en worden gemeten op een 4-puntschaal (1 = Helemaal niet mee eens; 4 = Helemaal mee eens). De metingen vormen een Machiavellianisme score berekend aan de hand van de gemiddelde scores op 20 items. De vertaling van de originele schaal werd

afzonderlijk uitgevoerd door twee onderzoekers (Peeters et al., 2007). Overeenstemming over de juiste vertaling werd voor elk item bereikt. De test-hertest betrouwbaarheid van deze nieuwe vertaling werd getest op een onafhankelijke steekproef van 44 leerlingen van een van de scholen die betrokken was bij het onderzoek. Deze leerlingen waren niet betrokken bij de huidige studie. Zij volbrachten de meting tweemaal over 9 weken in de herfst van het schooljaar. The test-hertest correlatie van de Machiavellianisme score in deze sample was .62. Cronbach's α van de schaal was $\alpha=.76$ op meting 1 en $\alpha=.70$ op meting 2. De betrouwbaarheid van de 20-item schaal in de totale steekproef van 806 participanten in deze studie was $\alpha=.61$

Leiderschap

Er is gebruik gemaakt van een standaard sociometrisch instrument met peer nominatie vragen. De referentiegroep was de klas. Bij elke vraag konden leerlingen een onbepaald aantal klasgenoten nomineren. Zelfnominaties waren niet toegestaan. Voor het leiderschapconstruct is de vraag 'welke klasgenoot neemt de leiding' gesteld. Voor elke leerling werd het aantal nominaties geteld en gestandaardiseerde z-scores werden gemaakt om te controleren voor verschillen in klasgrootte.

Resultaten

De analyse van dit onderzoek is uitgevoerd in twee delen. Eerst is de relatie tussen de vier voorspellers (geslacht, sociale intelligentie, leiderschap en Machiavellianisme) en de afhankelijke variabele (relationele agressie) geanalyseerd. Hiermee wordt onderzocht of er een directe relatie bestaat tussen de voorspeller en de afhankelijke variabele. Als tweede is gekeken naar moderatie van gender op de drie relaties tussen de onafhankelijke variabelen (sociale intelligentie, leiderschap en Machiavellianisme) en de afhankelijke variabele (relationele agressie). In tabel 1 staan de discriptieve statistieken. Hierin valt te lezen welke kenmerken de steekproef bezit en welke kenmerken de afhankelijke- en onafhankelijke variabelen hebben. In tabel 1 staan tevens de correlaties tussen de vier variabelen van de huidige studie. De tweede tabel bevat de uitkomsten van een lineaire regressieanalyse met de unieke relatie tussen de drie voorspellers en de afhankelijke variabele. In tabel 3 staat in stap 1 een lineaire regressieanalyse met de vier voorspellers in relatie tot de afhankelijke variabele. In stap 2 zijn daaraan de drie moderaties toegevoegd. Hiermee wordt gekeken of de moderatoren, geslacht, Machiavellianisme en leiderschap, versterkend werken op de relatie tussen sociale intelligentie en relationele agressie.

DE RELATIE TUSSEN SOCIALE INTELLIGENTIE, MACHIAVELLIANISME, LEIDERSCHAP, GESLACHT EN RELATIONELE AGRESSIE

Tabel 1

Beschrijving variabelen uit analyse met correlaties (N=804)

Variabele	Range	M	SD	1	2	3	4	5
1. Leiderschap	0 - 21	1.36	2.68		.05	.20*	.56*	.10*
2. Machiavellianisme	1.45 – 3.90	2.5	.37			-.27*	.01	-.22*
3. Sociale intelligentie	2.95 – 6.71	4.78	.62				.13*	.10*
4. Relationele agressie	0 – 21	2.53	3.41					.13*
5. Geslacht	1 – 2	1.56	.50					

Noot: * correlaties zijn significant met $p = < .05$ (Pearson correlatie).

In tabel 1 is te lezen dat respondenten gemiddeld 1,36 keer de peer nominatie leider gekregen hebben, met een range van 0 tot en met 21 nominaties. Het betreft hier de ongestandaardiseerde nominaties. In de verdere analyses zijn de gestandaardiseerde nominaties gebruikt om zo te controleren voor klassengrootte. De scores op Machiavellianisme lopen uiteen van 1.45 tot en met 3.90 met een gemiddelde van 2.5. Sociale intelligentie is gemiddeld gescoord op een 4.8, met scores uiteenlopend van 2.95 tot en met 6.71. Tot slot is te lezen dat respondenten gemiddeld 2.53 nominaties hebben, met een range van 0 tot en met 21 nominaties. Tabel 1 laat tevens zien wat de correlaties zijn tussen de variabelen. Interessant is dat Machiavellianisme enkel correleert met sociale intelligentie en niet met relationele agressie en leiderschap. De correlatie met sociale intelligentie is negatief wat betekent dat jongens meer Machiavellianistisch zijn dan meisjes.

De vier voorspellers; sociale intelligentie, geslacht, Machiavellianisme en leiderschap zijn in een aparte analyse gezet (zonder te controleren voor de invloed van de andere variabele) waarin wordt gekeken naar de unieke voorspellende waarde per variabele op de afhankelijke variabele relationele agressie (zie tabel 2). Sociale intelligentie is een significante voorspeller voor relationele agressie ($\beta = .13, p = < .01$). Dit geldt ook voor leiderschap ($\beta = .056, p = < .01$). Ook geslacht is een significante voorspeller voor relationele agressie ($\beta = .29, p = < .01$). Machiavellianisme is echter geen voorspellende variabele voor relationele agressie ($\beta = .01, p = .68$). Kortom, wanneer de variabelen niet voor elkaar gecontroleerd worden, zowel sociale intelligentie, geslacht als leiderschap een significante relatie hebben

DE RELATIE TUSSEN SOCIALE INTELLIGENTIE, MACHIAVELLIANISME, LEIDERSCHAP, GESLACHT EN RELATIONELE AGRESSIE

met relationele agressie. Wanneer echter middels één lineaire regressieanalyse wordt gekeken naar de relatie tussen de vier voorspellers en de afhankelijke, geeft dit een ander beeld (zie tabel 3, stap 1). Voor zowel sociale intelligentie ($\beta = .02, p = .60$), en Machiavellianisme ($\beta = -.01, p = .77$) wordt in dit model geen significante relatie gevonden met relationele agressie. Daarentegen voorspellen de scores op leiderschap ($\beta = .56, p = < .01$) en geslacht ($\beta = .19, p = < .01$) wel de mate van relationele agressie. Hierin verschilt deze analyse van de analyse die in tabel 2 wordt getoond. Het analyseren van de vier voorspellers in één lineaire regressieanalyse haalt de significante relatie tussen sociale intelligentie en relationele agressie weg. De significante relatie tussen zowel geslacht als leiderschap en relationele agressie blijft wel overeind. De verklaarde variantie van stap één van tabel 3 is $R^2 = .33$.

Tabel 2

Sociale intelligentie, Machiavellianisme en leiderschap in een lineaire regressieanalyse met relationele agressie als afhankelijke variabele (N=804)

<i>Unieke voorspellende variabelen in losse lineaire regressieanalyse</i>	<i>SE</i>	<i>B</i>
Sociale intelligentie	.06	.13*
Leiderschap	.03	.56*
Machiavellianisme	.09	.01
Geslacht	.07	.25*

*Noot: * $p < .05$*

In stap 2 van tabel 3 is de moderatie van geslacht op de relatie tussen de drie voorspellers (sociale intelligentie, leiderschap en Machiavellianisme) en de afhankelijke variabele (relationele agressie) gemeten. Deze interacties zijn toegevoegd aan de lineaire regressieanalyse. In stap 2 van tabel 3 staat enkel de significante moderatie vermeld. De interactie tussen geslacht en leiderschap is een significante voorspeller voor relationele agressie ($\beta = .10, p = < .01$), zie figuur 2. De verklaarde variantie van model twee van stap 2 is $R^2 = .34$. De R^2 change is met .01 een niet significante verandering. Dit betekent dat het toevoegen van de interacties aan het bestaande model geen significante stijging van de verklaarde variantie laat zien.

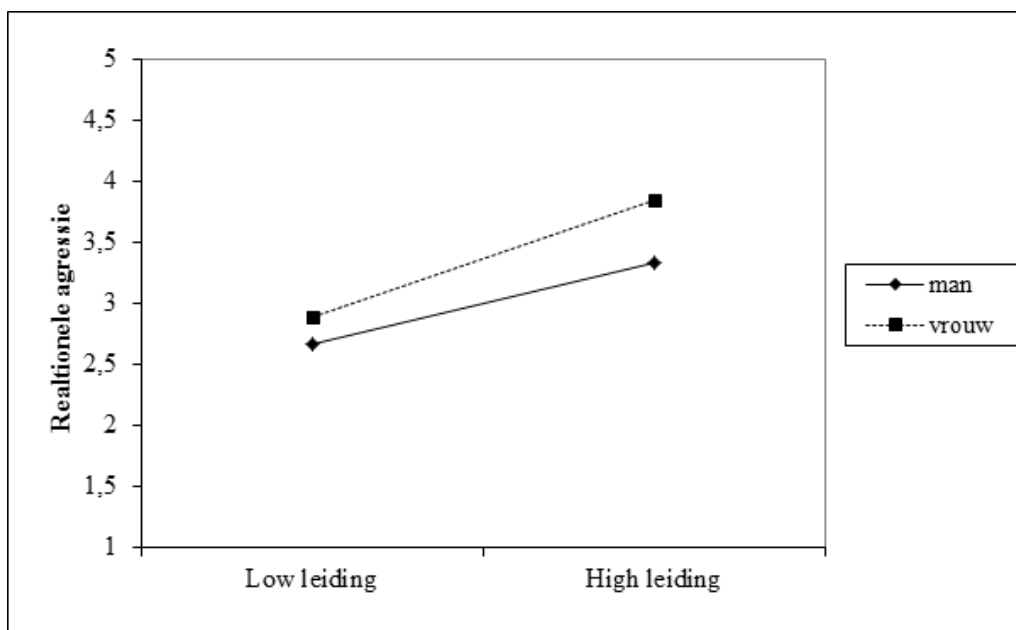
DE RELATIE TUSSEN SOCIALE INTELLIGENTIE, MACHIAVELLIANISME, LEIDERSCHAP, GESLACHT EN RELATIONELE AGRESSIE

Tabel 3

Resultaten lineaire regressie analyse van hoofdeffect en moderatoren (N=804)

Onafhankelijke variabele	B	SE
Stap 1 (R^2 adj)	(.33**)	
Sociale intelligentie	.02	.05
Leiderschap	.55**	.03
Machiavellianisme	-.01	.08
Geslacht	.37**	.06
Stap 2 (R^2 change)	(.01)	
Geslacht*Leiderschap	.15*	.06

Noot: * $p < .05$, ** $p < .01$. Interactie in stap 2 is gemaakt met gecentraliseerde variabelen

Figuur 2. Interactiemodel van leiderschap en geslacht op relationele agressie

Conclusie & Discussie

De hoofdvraag die door de huidige studie wordt beantwoord luidde: Wat is de relatie tussen sociale intelligentie en relationele agressie? De huidige studie laat zien dat er een significante relatie is tussen sociale intelligentie en relationele agressie. Wat betekent dat jongeren die hoger scoren op sociale intelligentie meer relationele agressie gebruiken. Deze studie bespreekt drie specifieke onderzoeksvragen. Om te beginnen is onderzocht wat de relatie is tussen de 4 onafhankelijke variabelen (sociale intelligentie, geslacht,

DE RELATIE TUSSEN SOCIALE INTELLIGENTIE, MACHIAVELLIANISME, LEIDERSCHAP, GESLACHT EN RELATIONELE AGRESSIE

Machiavellianisme en leiderschap) en de afhankelijke variabele (relationele agressie). Deze relatie was significant voor zowel leiderschap, geslacht als sociale intelligentie. Jongeren met een hogere score op sociale intelligentie verkregen meer peer nominaties op relationele agressie. Hetzelfde gold voor jongeren met meer peer nominaties op leiderschap en tot slot kregen meer meisjes dan jongens nominaties op relationele agressie. Jongeren met een hogere score op Machiavellianisme kregen niet significant meer peer nominaties op relationele agressie. Ook is gekeken naar moderatie van gender op deze drie relaties. De resultaten lieten alleen een significante moderatie van gender zien voor de relaties tussen leiding en relationele agressie. Hieruit blijkt dat meisjes die hoger scoren op leiderschap meer peer nominaties op relationele agressie ontvangen.

De hoofdhypothese was dat een hogere score op sociale intelligentie een hoger aantal peer nominaties op relationele agressie voorspelde. De huidige studie toont aan dat sociaal intelligentere adolescenten vaker als relationeel agressief werden genomineerd in vergelijking met adolescenten met een lagere mate van sociale intelligentie. Mogelijk hebben sociaal intelligentere jongeren meer inzicht in de werking van relaties en vriendschappen. Met dit inzicht doorzien zij mogelijk de wijze waarop zij relaties en vriendschappen kunnen beïnvloeden, waardoor deze jongeren in staat zijn om op succesvolle wijze relationele agressie toe te passen. Hiermee is dit gedrag merkbaar voor klasgenoten, wat resulteert in nominaties op roddelen, buitensluiten en achter de rug van anderen om praten. De uitkomsten van de huidige studie worden ondersteund door overeenkomstige studies, waarin wordt gesuggereerd dat pesters mogelijk een hogere sociale intelligentie bezitten waarmee ze succesvol hun peers manipuleren (Andreou, 2006; Garandau & Cillessen, 2006). Er zijn echter ook tegengeluiden die deze aanname weerleggen. Zo bespreken Caravita, Di Blasio, en Salmivalli (2010) in hun studie dat mogelijk alleen jongeren met een lage empathie hun sociale intelligentie inzetten om relationeel agressief te zijn. Opvallend was dat het toevoegen van leiderschap als voorspeller ervoor zorgde dat sociale intelligentie niet langer significant was. Dit zou kunnen betekenen dat sociale intelligentie in relatie tot relationele agressie met name van belang is als je een leidende positie in de klas hebt. Wanneer je niet wordt gezien als leider en daar ook geen ambities toe hebt heeft relationele agressie weinig nut. Relationele agressie voegt dan immers weinig toe aan je positie in de klas. Deze jongeren zullen hun sociale intelligentie daardoor mogelijk alleen in prosociale context inzetten.

De tweede hypothese was dat een hogere score op Machiavellianisme een hoger aantal peer nominaties op relationele agressie voorspelde. Deze hypothese werd niet bevestigd.

Mogelijke verklaring voor het uitblijven van een significante rol voor Machiavellianisme schuilt in de wijze waarop de score voor op Machiavellianisme tot stand komt. De Kiddie Mach vragenlijst (Christie & Geis, 1970) vraagt jongeren om stellingen te beantwoorden met betrekking tot manipulatief gedrag. Mogelijk hebben manipulatieve jongeren deze vragenlijst door en vullen zij deze niet naar waarheid in door te kiezen voor sociaal wenselijke antwoorden. Deze verklaring wordt ondersteunt door onderzoek onder kinderen tussen de 8 en 12 jaar oud waar wordt gevonden dat er een positieve samenhang is tussen de score op de Kiddie Mach schaal en sociaal wenselijk gedrag (Sutton & Keogh, 2000). Studies die wel effecten van Machiavellianisme vonden in relatie tot pesten hebben multigroep analyses gebruikt (Wei & Chen, 2011). Hierbij wordt de steekproef verdeeld in twee groepen (hoog en laag op Machiavellianisme). Mogelijk dat deze manier van analyse verschil in resultaat kan opleveren.

Daarnaast komt uit de analyses naar voren dat leiderschap een significante voorspeller was voor relationele agressie. Een verklaring voor de relatie tussen leiderschap en relationele agressie wordt gegeven door Pucket, Aikins, en Cillessen (2008). Zij merkten op dat pesters relationele agressie inzetten om de leidersrol te bewaken. Deze bevindingen worden verder ondersteunt door een studie die vindt dat jongeren die hoog scoren op relationele agressie door hun leeftijdsgenoten vaker worden gezien als leiders (Waasdorp, Baker, Paskewich, & Leff, 2013). Deze studies, tezamen met de resultaten van de huidige studie suggereren dat het succesvol gebruiken van relationele agressie (dat wil zeggen zichtbaar zijn voor klasgenoten en voor dat gedrag genomineerd worden) een bepaalde mate van leiderschap binnen de groep vereist. De hypothese dat meisjes meer relationele agressie vertonen dan jongens wordt door de huidige studie bevestigd. Een mogelijke verklaring wordt gegeven door een studie van Andreou (2004), waarin naar voren komt dat meisjes manipulerend gedrag eerder goedkeuren dan jongens. Jongens laten mogelijk minder relationele agressie zien dan meisjes, omdat onder jongens fysieke agressie een meer geaccepteerde vorm van pesten is dan relationele agressie (Salmivalli, Lagerspetz, Björkqvist, Österman, & Kaukiainen, 1996). Een meta-analyse waarin 148 studies bij kinderen en jongeren naar fysieke en relationele agressie worden bekeken laat echter zien dat de verschillen tussen jongens en meisjes marginaal zijn (Card, Stucky, Sawalani, & Little, 2008). Een mogelijke verklaring hiervoor is dat gender-scripts, die kinderen al op jonge leeftijd ontwikkelen, een bias veroorzaken waardoor relationele agressie eerder wordt gezien bij meisjes dan bij jongens (Giles & Heyman, 2005).

Dit kan betekenen dat klasgenoten die de peer nominaties hebben ingevuld door deze genderbias sneller meisjes aanwijzen als relationeel agressief dan jongens.

Behalve de interactie tussen leiderschap en geslacht, bleken er geen significante interacties aanwezig te zijn tussen de andere variabelen. De interactie tussen leiderschap en geslacht toont aan dat met name meisjes die een leidersrol hebben in de klas een hogere mate van relationele agressie vertonen. Hiermee wordt de vijfde hypothese van dit onderzoek bevestigd. Een studie onder adolescenten naar vriendschappen laat zien dat hechte vriendschapsrelaties bij meisjes de katalysator van relationele agressie kan zijn (Zimmer-Gembeck et al., 2013). Mogelijk gebruiken meisjes relationele agressie om hun leidende rol in de klas te behouden. Dit in tegenstelling tot jongens die eerder fysieke agressie inzetten om hun rol van leider te bevestigen (Putallaz et al., 2007).

Het zou interessant zijn om in vervolgstudies naast peer nominaties ook leraar nominaties te gebruiken om leiderschap en relationele agressie te onderzoeken. Hiermee kan het mogelijke effect van een genderbias op relationele agressie onder jongeren worden verminderd. Dit geeft een breder en verdiepend beeld van relationele agressie onder jongeren.

De bevindingen van deze studie hebben implicaties voor de praktijk en interventies. Toekomstige interventies dienen rekening te houden met deze specifieke doelgroep van meisjes die hun sociale vaardigheden zowel toepassen in prosociale als in antisociale situaties. Dit geldt in het bijzonder voor meisjes die in de klas een leidersrol hebben. Ook laten de uitkomsten van de huidige studie zien dat sociale intelligentie niet per definitie een concept is dat als positief kan worden gelabeld. Het is aannemelijk dat sommige pesters hun sociale intelligentie gebruiken om leeftijdsgenoten door middel van relationele agressie te manipuleren. Dit impliceert dat er in de praktijk goed gekeken dient te worden naar de rolverdeling in de klas. Tevens laat de huidige studie zien dat leiderschap een belangrijk concept is in de studie naar pestgedrag onder jongeren. Een antipestprogramma dat veelvuldig terugkomt in de literatuur is het van oorsprong Finse KiVa. Een studie naar KiVa laat zien dat de effecten van dit antipestprogramma significant waren bij niet populaire pesters, deze groep ging binnen een jaar minder pesten. Maar dit was anders voor populaire pesters. Deze populaire pesters waren minder beïnvloedbaar door KiVa (Garandau, Lee, & Salmivalli, 2014). Aangezien bepaalde type pesters worden gezien als populair door hun peers (Peeters et al., 2010), dienen antipestprogramma's als KiVa in het bijzonder rekening te houden met de leiders in de klas om effectief te kunnen zijn. Ook laat onderzoek naar antipestprogramma's zien dat er verschillen tussen jongens en meisjes zijn te vinden wanneer wordt gekeken naar

het effect van antipestprogramma's (Kärnä, Little, Voeten, Alanen, Poskiparta, & Salmivalli, 2013). Dit impliceert dat antipestprogramma's aandacht moeten besteden aan deze sekse verschillen. Tevens is aandacht nodig voor de specifieke problemen die relationele agressie met zich meebrengt (Cook et al., 2010). Een meta-analyse naar antipestinterventies waarin 16 studies worden bekeken, bevat maar één antipestinterventie waarin aandacht is voor relationele agressie (Merrell, Gueldner, Ross, & Isava, 2008). Daarnaast komt in de literatuur naar voren dat de ervaren schoolveiligheid een rol kan spelen in de prevalentie van relationele agressie (Elsaesser et al., 2013). Het huidige onderzoek heeft schoolveiligheid niet gemeten. Vervolgonderzoek zou zich hier wel op kunnen concentreren. Het werkveld kan de uitkomsten gebruiken in het verder ontwikkelen van antipestprotocollen en antipestprogramma's. Door aandacht te besteden aan de leiders van de groep is progressie in het verminderen van pesten mogelijk. Daarnaast dienen de antipestprogramma's mogelijk verfijnt te worden om ook bij leiders, sociaal intelligente jongeren en meisjes effectief te zijn. Vervolg onderzoek dient zich te richten op het verder uitzoeken van de rol van leiders die tevens pesters zijn. Daarbij kan gekeken worden naar wat een jongere een leider maakt en of deze jongere ook als populair wordt gezien. Tevens kan vervolgonderzoek kijken naar de effectiviteit van antipestprogramma's die relationele agressie proberen te voorkomen. De kennis die de huidige studie heeft opgebracht kan worden gebruikt om de onderzoeksvragen van vervolgonderzoek verder aan te scherpen.

Limitaties

Deze studie kent enkele limitaties. Ten eerste zou het kunnen dat de methode waarmee enerzijds Machiavellianisme en anderzijds leiderschap zijn gemeten van elkaar verschillen in de sterkte van de bevindingen. Wellicht zijn peer nominaties een sterkere wijze van dataverzamelen dan zelfrapportage vragenlijsten. Er zijn geen studies gevonden die aantonen dat peer nominaties sterker zijn dan zelfrapportages. Wel wordt gevonden dat de uitkomsten van peer nominaties en zelfrapportages bij dezelfde steekproef van elkaar verschillen (Cole, Cornell, & Sheras, 2006). Door in de huidige studie zowel gebruik te maken van peer nominaties als zelfrapportages wordt deze limitatie opgeheven. Daarnaast betreft het een cross-sectioneelonderzoek waardoor geen uitspraken over tijd kunnen worden gedaan. Als derde beperking kan het verschil in dataverzameling met peer nominaties en zelfrapportages zorgen voor onbedoelde differentiatie. Verschillen tussen peer nominaties en zelfrapportage worden door Branson en Cornell (2009) gezien als een limitatie voor het onderzoek naar pesten. In hun studie wordt bijvoorbeeld aangetoond dat door peer nominaties twee keer

zoveel pesters worden aangewezen dan door zelfrapportage. Ook zien Branson en Cornell (2009) de complexe definitie van pesten als een limitatie voor zowel peer nominaties als zelfrapportage door jongeren. De huidige studie heeft peer nominaties enkel binnen de klas laten uitvoeren. Onderzoek van Poulin en Dishion (2008) laat zien dat de betrouwbaarheid van peer nominaties groeit wanneer ook peer nominaties van buiten de eigen klas worden gebruikt. Een andere beperking die door Poulin en Dishion (2008) wordt genoemd is dat enkel peer nominaties voor gelijke sekse wordt ingevuld. De huidige studie heft deze limitatie op door gemengde peer nominaties te bevatten.

Conclusie

Ondanks bovenstaande beperkingen laat de huidige studie zien dat relationeel agressieve gedragingen met name worden geuit door sociaal intelligente jongeren, waarbij met name jongeren die door klasgenoten worden aangewezen als leiders en in het bijzonder meisjes die worden aanwezen als leiders van de klas, relationeel agressieve pesters zijn. Mogelijk vereist het gebruik van relationele agressie een prominente positie in de klas en is het tevens van belang dat men kennis heeft over sociale relaties en verhoudingen binnen de groep.

Referenties

- Andreou, E. (2006). Social preference, perceived popularity and social intelligence. *School Psychology International, 27*, 339-351. doi:10.1177/0143034306067286
- Björkqvist, K., Lagerspetz, K. M., & Kaukiainen, A. (1992). Do girls manipulate and boys fight? developmental trends in regard to direct and indirect aggression. *Aggressive Behavior, 18*, 117-127. doi:10.1002/1098-2337
- Boulton, M. J., & Smith, P. K. (1994). Bully/victim problems in middle-school children: Stability, self-perceived competence, peer perceptions and peer acceptance. *British Journal of Developmental Psychology, 12*, 315-329. doi:10.1111/j.2044-835X.1994.tb00637.x
- Branson, E. C., & Cornell, G. D. (2009). A Comparison of self and peer reports in the assessment of middle school bullying. *Journal of Applied School Psychology, 25*, 5-27. doi:10.1080/15377900802484133
- Cantor, N., & Kihlstrom, J. F. (1989). Social intelligence and cognitive assessments of personality. In R. S. Wyer, & T. K. Srull (Red.), *Advances in Social Cognition* (pp. 1-59). Hillsdale, Verenigde Staten: Erlbaum
- Caravita, S. C. S., Di Blasio, P., & Salmivalli, C. (2010). Early adolescents participation in bullying: Is ToM involved? *Journal of Early Adolescence, 30*, 138-170. doi: 10.1177/0272431609342983
- Card, A. N., Stucky, B. D., Sawalani, G. M., & Little, D. T. (2008). Direct and indirect aggression during childhood and adolescence: a meta-analytic review of gender differences, intercorrelations, and relations to maladjustment. *Child Development, 75*, 1185-1229. doi:10.1111/j.1467-8624.2008.01184.x
- Christie, R., & Geis, F. L. (1970). *Studies in Machiavellianism*. New York, Verenigde Staten: Academic Press.
- Cole, J. C., Cornell, D. G., & Sheras, P. (2006). Identification of school bullies by survey methods. *Professional School Counseling, 9*, 305-313. doi:10.1080/15377900802484133
- Cook, C. R., Williams, R. K., Guerra, G. N., Kim, T. E., & Sadek, S. (2010). Predictors of bullying and victimization in childhood and adolescence: A meta-analytic investigation. *School Psychology Quarterly, 25*, 65-83. doi:0.1037/a0020149
- Coyne, M. S., Archer, J., & Eslea, M. (2006). ‘‘We’re not friends anymore! Unless:

- The frequency and harmfulness of indirect, relational, and social aggression.
Aggressive Behavior, 32, 294-307. doi:10.1002/ab.20126
- Crozier, W. R., & Skliopidou, E. (2002). Adult recollections of name-calling at school.
Educational Psychology, 22, 113-124. doi:10.1080/01443410120101288
- Elsaesser, C., Gorman-Smith, D., & Henry, D. (2013). The role of the school environment in relational aggression and victimization. *Journal of Youth and Adolescence*, 42, 235-249. doi:10.1007/s10964-012-9839-7
- Fanti, A. K., & Kimonis, R. E. (2013). Dimensions of juvenile psychopathy distinguish bullies, bullie-victims and victims. *Psychology of Violence*, 3, 396-409. doi:10.1037/a0033951
- Garandeau, C. F., & Cillessen, H. N. A. (2006). From indirect aggression to invisible aggression: A conceptual view on bullying and peer group manipulation. *Aggression and Violent Behavior*, 11, 612-625. doi:10.1016/j.avb.2005.08.005
- Garandeau, C. F., Lee, I. A., & Salmivalli, C. (2014). Differential effects of the KiVa anti-bullying program on popular and unpopular bullies. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 35, 44-50. doi:10.1016/j.appdev.2013.10.004
- Giles, J. W., & Heyman, G. D. (2005). Young children's beliefs about the relationship between gender and aggressive behavior. *Child Development*, 76, 107-121. doi:10.1111/j.1467-8624.2005.00833.x
- Gini, G., Pozzoli, T., & Hauser, M. (2011). Bullies have enhanced moral competence to judge relative victims, but lack moral compassion. *Personality and Individual Differences*, 50, 603-608. doi:10.1016/j.paid.2010.12.002
- Hawley, P. H. (2003). Prosocial and coercive configurations of resource control in early adolescence: A case for the well adapted Machiavellian. *Merrill-Palmer Quarterly*, 49, 297-309. doi:10.1353/mpq.2003.0013
- Hawker, D. S., & Boulton, M. J. (2000). Twenty years' research on peer victimization and psychosocial maladjustment: a meta-analytic review of cross-sectional studies. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 41, 441-455. doi:10.1111/1469-7610.00629
- Kärnä, A., Little, T. D., Voeten, M., Alanen, E., Poskiparta, E., & Salmivalli, C. (2013). Effectiveness of the KiVa Antibullying Program: Grades 1–3 and 7–9. *Journal of Educational Psychology*, 105, 535-551. doi:10.1037/a0030417

- Kaukiainen, A., Björkvist, K., Lagerspetz, K., Österman, K., Salmivalli, C., Rothberg, S., & Ahlblom, A. (1999). The relationships between social intelligence, empathy, and three types of aggression. *Aggressive Behavior, 25*, 81-89. doi:10.1002/1098-2337
- Kaukiainen, A., Björkvist, K., Österman, K., & Lagerspetz, K. M. J. (1996). Social intelligence and empathy as antecedents of different types of aggression. In C.F. Ferris & T. Grisson (Red.) *Understanding aggressive behavior in children* (pp. 364-366). New York: New York Academy of Sciences
- Meijs, N., Cillessen, A. H. N., Scholte, R. H. J., Segers, E., & Spijkerman, R. (2010). Social intelligence and academic achievement as predictors of adolescent popularity. *Journal of Youth and Adolescence, 1*, 62-72. doi:10.1007/s10964-008-9373-9
- Merrel, W. K., Gueldner, A. B., Ross, W. S., & Isava, M. D. (2008). How effective are school bullying intervention programs? A meta-analysis of intervention research. *School Psychology Quarterly, 23*, 26-42. doi:10.1037/1045-3830.23.1.26
- Nansel, T. R., Overpeck, M., Pilla, R. S., Ruan, W. J. K., Simons-Morten, B., & Scheidt, P. (2001). Bullying behaviors among US youth: Prevalence and association with psychosocial adjustment. *Journal of the American Medical Association, 285*, 2094–2100. doi:10.1001/jama.285.16.2094
- Olthof, T., Goossens, A. F., Vermande, M. M., Aleva, A. E., & Meulen van der, M. (2011). Bullying as strategic behavior: Relations with desired and acquired dominance in the peer group. *Journal of School Psychology, 49*, 339-359. doi:10.1016/j.jsp.2011.03.003
- Olweus, D. (1989). *The Olweus bully/victim questionnaire*. Mimeo, Bergen, Norwegen.
- Ostrov, M. J., & Godleski, A. S. (2013). Relational aggression, victimization, and adjustment during middle childhood. *Development and Psychopathology, 25*, 801-815. doi:10.1017/S0954579413000187
- Peeters, M., Cillessen, H. N. A., & Scholte, H. J. R. (2010). Clueless or powerful? Identifying subtypes of bullies in adolescence. *Journal of Youth and Adolescence, 39*, 1041-1052. doi:10.1007/s10964-009-9478-9
- Perren, S., & Alsakker, D. F. (2006). Social behavior and peer relationships of victims, bully-victims and bullies in kindergarten. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 47*, 45-57. doi:10.1111/j.1469-7610.2005.01445.x
- Poulin, F., & Dishion, J. T. (2008). Methodological issues in the use of peer sociometric nominations with middle school youth. *Social Development, 17*, 908-921. doi:10.1111/j.1467-9507.2008.00473.x

- Pucket, B. M., Aikins, W. J., & Cillessen, H. N. A. (2008). Moderators of the association between relational aggression and perceived popularity. *Aggressive Behavior, 34*, 563-576. doi:10.1002/ab.20280
- Puttalaz, M., Grimes, C. L., Foster, K. J., Kupersmidt, J. B., Coie, D. J., & Dearing, K. (2007). Overt and relational aggression and victimization: Multiple perspectives within the school setting. *Journal of School Psychology, 45*, 523-547. doi:10.1016/j.jsp.2007.05.003
- Raskauskas, J., & Stoltz, D. A. (2004). Identifying and intervening in relational aggression. *The Journal of School Nursing, 20*, 209-215. doi:10.1177/10598405040200040501
- Reijntjes, A., Vermande, M., Goossens, A. F., Olthof, T., Schoot van de, R., Aleva, L., & Meulen van der, M. (2013). Developmental trajectories of bullying and social dominance in youth. *Child Abuse and Neglect, 37*, 224-234. doi:10.1016-j.chiabu.2012.12.004
- Runions, K. (2008). A multi-systemic school-based approach for addressing childhood aggression. *Australian Journal of Guidance and Counseling, 18*, 106-127. doi:10.1375/ajgc.18.2.106
- Salmivalli, C., Lagerspetz, K., Bjorkqvist, K., Ostermann, K., & Kaukiainen, A. (1996). Bullying as a group process: Participants roles and their relation to social status within the group. *Aggressive Behavior, 22*, 1-15. doi:10.1002/(SICI)1098-2337
- Salmivalli, C., Kaukiainen, A., & Lagerspetz, K. (2000). Aggression and sociometric status among peers: Do gender and type of aggression matter? *Scandinavian Journal of Psychology, 41*, 17-24. doi:10.1111/1467-9450.00166
- Sentse, M., Scholte, R., Salmivalli, C., & Voeten, M. (2007). Person-group dissimilarity in involvement in bullying and its relation with social status. *Journal of Abnormal Child Psychology, 35*, 1009-1019. doi:10.1007/s10802-007-9150-3
- Silvera, D. H., Martinussen, M., & Dahl, T. I. (2001). The Tromsø social intelligence scale: A self-report measure of social intelligence. *Scandinavian Journal of Psychology, 42*, 313-319. doi:10.1111/1467-9450.00242
- Sternberg, R. (1985). *Beyond IQ: A triarchic theory of human intelligence*. Cambridge, England: Cambridge University Press.
- Sutton, J., & Keogh, E. (2000). Social competition in school: Relationships with bullying, Machiavellianism and personality. *The British Psychology Society, 70*, 443-456. doi:10.1348/000709900158227

DE RELATIE TUSSEN SOCIALE INTELLIGENTIE, MACHIAVELLIANISME, LEIDERSCHAP,
GESLACHT EN RELATIONELE AGRESSIE

- Sutton, J., & Keogh, E. (2001) Components of Machiavellian beliefs in children: relationships with personality. *Personality and Individual Differences, 30*, 137-148. doi:10.2466/pr0.1994.75.2.937
- Vaillancourt, T., Hymel, S., & McDougall, P. (2003). Bullying is power: Implications for school-based intervention strategies. *Journal of Applied School Psychology, 19*, 157-176. doi:10.1300/J008v19n02_10
- Waasdorp, E. T., Baker, N. C., Paskewich, S. B., & Leff, S. S. (2013). The Association Between Forms of Aggression, Leadership, and Social Status Among Urban Youth. *Journal of Youth and Adolescence, 42*, 263-274. doi:10.1007/s10964-012-9837-9
- Wei, H-S., & Jonson-Reid, M. (2011). Friends can hurt you: Examining the coexistence of friendship and bullying among early adolescents. *School Psychology International, 32*, 244-262. doi:10.1177/0143034311402310
- Wei, H. S., & Chen, J. K. (2012). The moderating effect of Machiavellianism on the relationships between bullying, peer acceptance and school adjustment in adolescents. *School Psychology International, 33*, 345-363. doi:10.1177/0143034311420640
- Xie, H., Farmer, W. F., & Cairns, D. B. (2003). Different forms of aggression among innercity African–American children: Gender, configurations, and school social networks. *Journal of School Psychology, 41*, 355-375. doi:10.1016/S0022-4405(03)00086-4
- Zimmer-Gembeck, J. M., Pronk, E. R., Goodwin, B., Mastro, S., & Crick, R. N. (2013). Connected and isolated victims of relational aggression: Associations with peer group status and differences between boys and girls. *Sex Roles, 68*, 363-377. doi:10.1007/s11199-012-0239-y